

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Факультет дошкільної та спеціальної освіти
Кафедра психології та педагогіки розвитку дитини

РЕФЕРАТ

на

ВИПУСКНУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

освітнього ступеня «магістр»

на тему:

**«ВИХОВАННЯ САМОСТІЙНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ІГРОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ»**

Виконала: студентка II курсу, 601 з групи
спеціальності 012 Дошкільна освіта

Освітня програма: Дошкільна освіта

Бурлака О.В.

Керівник: кандидат педагогічних наук,
викладач кафедри психології та педагогіки
розвитку дитини

Дука Т.М.

Рецензент: кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри дошкільної освіти

Ппиченко С.С.

Умань – 2021

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Стрімка динаміка суспільних змін, потреби високотехнологічного та інформаційного розвитку у світі висувають нові вимоги до адаптації дитини в довіллі. Зміна поглядів на освітній процес сьогодення визначає головною метою не лише формування гармонійної, усебічно розвиненої особистості, а й забезпечення підростаючому поколінню можливості самореалізуватись, успішно функціонувати в різних умовах життєдіяльності. Завданням педагога постає надання дітям допомоги в набутті цього цінного досвіду – допомогти зрозуміти отримані враження, задати їм потрібний напрям, знайти відповідні слова.

У визначенні цього питання орієнтиром є Національна стратегія розвитку освіти України на 2012-2021 рр., Закон України «Про освіту», Закон України «Про охорону дитинства», Конвенція ООН про права дитини. Одним із стратегічних напрямів розвитку освіти в означених документах виділено забезпечення умов для розвитку та соціалізації дітей і молоді. Пріоритетом є створення умов для самореалізації кожної особистості.

Шляхи реалізації цього завдання в сучасній системі дошкільної освіти розкрито в Базовому компоненті дошкільної освіти, який відображає сучасний суспільний ідеал і орієнтує на потреби XXI століття. Його зміст зорієнтовано на виховання життєво компетентного дошкільника, який здатен поводитись самостійно й конструктивно в різних життєвих ситуаціях. Самостійність при цьому визначається як одна з базових характеристик особистості, що має бути сформована наприкінці дошкільного дитинства.

На важливість розвитку самостійності як особистісної якості в різні періоди розвитку науки вказували філософи (Аристотель, І. Кант, С. К'єркегор та ін.), фізіологи (П. Анохін, М. Бернштейн, І. Павлов, І. Сеченов та ін.), психологи (Л. Виготський, Д. Ельконін, О. Запорожець, Г. Костюк, Г. Люблінська та ін.), педагоги (Я. Коменський, М. Монтессорі, Й. Г. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо, С. Русова, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін.).

Специфіка виховання самостійності в дітей раннього та дошкільного віку вивчалася дослідниками в контексті різних видів діяльності: у грі (Л. Артемова, Ю. Демидова, М. Марусинець, С. Марутян, Н. Михайленко та ін.), у праці (О. Андрейчик, Р. Буре, Л. Кірдода, Л. Островська та ін.), у спілкуванні (В. Кузьменко та ін.), у продуктивних видах діяльності (Н. Ветлугіна, Г. Григор'єва, О. Дронова, В. Зінченко, Т. Казакова, Т. Комарова, Н. Сакуліна, О. Удіна та ін.).

Актуальність проблеми зумовила вибір теми дослідження **«Виховання самостійності у дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності»**.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально апробувати педагогічні умови виховання самостійності у дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності.

Завдання:

1. Розкрити сутність і структуру феномена «самостійність дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності»; уточнити поняття «самостійність дітей дошкільного віку».

2. Визначити критерії, показники та схарактеризувати рівні вихованості самостійності у дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності.

3. Визначити педагогічні умови виховання самостійності у дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності.

4. Розробити та експериментально апробувати методика виховання самостійності у дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності.

Об'єкт дослідження – виховання дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності.

Предмет дослідження – методика виховання самостійності у дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності.

Методи дослідження: теоретичні – аналіз (історико-педагогічний, теоретичний, порівняльний) філософської, психологічної, соціально-педагогічної літератури для розкриття сутності та особливостей процесу виховання особистості дошкільника, визначення педагогічних умов, що

сприяють вихованню самостійності у дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності; моделювання та проектування – для визначення логічної структури дослідження й розробки методики виховної роботи з дітьми в групах старшого дошкільного віку; емпіричні – спостереження, інтерв'ювання, анкетування, аналіз педагогічної документації; констатувальний, формувальний етапи експерименту для перевірки рівнів розвитку самостійності у дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності, специфіки впливу сім'ї та дошкільного навчального закладу на становлення означеної якості; математичні методи обробки та інтерпретації результатів дослідження.

Апробацію результатів дослідження було здійснено шляхом експериментальної роботи на базі Кодимського дошкільного навчального закладу ясла-садка «Теремок» Кодимської міської ради Одеської області. Основні теоретичні положення роботи обговорювалися на засіданнях методичного об'єднання Кодимського району Одеської області й отримали позитивну оцінку.

Публікації. Із проблеми дослідження наявна публікація у збірнику студентських наукових праць факультету дошкільної та спеціальної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (2021 р.).

Структура й обсяг роботи. Робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 120 сторінок.

Висновки. У роботі досліджено проблему виховання самостійності у дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності; визначено критерії та показники, педагогічні умови цього процесу й експериментально апробовано ефективність їх реалізації.

1. Аналіз філософської, психолого-педагогічної літератури виявив, що «самостійність» розглядається дослідниками як морально-вольова якість особистості, характеризується певною сукупністю знань, умінь і навичок,

відповідальним ставленням як до процесу, так і результату діяльності, вмінням самостійно мислити, ставити мету, визначати методи і прийоми її досягнення, орієнтуватися в новій ситуації.

Визначено, що самостійність у дошкільному віці сприяє розвитку вміння обирати вид діяльності, осмислювати та визначати його мету, добирати все необхідне для її досягнення, співвідносити свої бажання та можливості, розмірковувати над планом дій.

У межах дослідження уточнено поняття «самостійність дітей старшого дошкільного віку», що розкривається як морально-вольова якість, що характеризується свідомим і відповідальним ставленням до діяльності, виявляється в наполегливості, ініціативності та критичності під час розв'язання нового завдання, прагненні діяти без сторонньої допомоги, зверненні за допомогою до дорослого лише в разі потреби.

У структурі самостійності дітей дошкільного віку виділено такі компоненти: вольовий (виявляється у певній самостійності дитини, у вмінні використовувати свою внутрішню силу з метою досягнення задуманого), поведінковий (виявляється в умінні дитини застосовувати в самостійній діяльності отримані раніше знання та навички), морально-ціннісний (виявляється у ставленні до себе, інших та ситуації), когнітивний (виявляється в обізнаності дитини, прагненні до пошуку нових знань, дослідницькій активності, ініціативності, критичності).

2. Виявлено, що саме гра має потенційні можливості для виховання самостійності дитини дошкільного віку. З'ясовано, що у грі створюються умови для самостійної діяльності дітей, вияву ними цілеспрямованості, ініціативності, незалежності, творчості, пізнавального інтересу та інших ознак самостійності. У грі дитина може реалізувати свої наміри, бажання, обрати напрям діяльності, який їй до вподоби, виявити свою індивідуальність. Порівняно з працею і навчанням, гра більше відповідає фізичним і психічним можливостям дошкільника, є для нього більш доступною.

Обґрунтовано сутність і структуру поняття «самостійність дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності». Самостійність дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності розуміємо як обізнаність з ігровою роллю та змістом гри, незалежність у визначенні задуму гри, відповідальне ставлення дітей до дотримання правил поведінки у грі, активне та вміле володіння рольовими діями й наполегливе досягнення результату гри.

У межах дослідження для виховної роботи з дітьми обрано метод ігрових проєктів, що створювало умови для активізації дитячої самостійної діяльності, розвиває мотивацію до неї, її практичну спрямованість; дозволяє розгортати виховний процес згідно з бажаннями та пропозиціями дітей, сприяючи тим самим становленню в них відповідальності за власне рішення, цілеспрямованості в досягненні поставленої мети; розвиває самостійність дітей засобами ігрової діяльності.

3. Проведене дослідження дозволило виокремити критерії (особистісний і діяльнісний) та показники, що характеризують рівень розвитку самостійності у дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності. Показниками особистісного критерію самостійності в ігровій діяльності було визначено: активність під час виконання рольових дій, незалежність у визначенні задуму гри, відповідальність за дотримання правил поведінки у грі. Показниками діяльнісного критерію самостійності виступили: обізнаність з ігровими ролями та змістом гри, операційність у виконанні ігрових дій, наполегливість у досягненні результату гри.

На основі визначених критеріїв та показників було схарактеризовано чотири рівні вихованості самостійності дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності: високий, достатній, середній, низький.

4. Ефективність роботи, спрямованої на виховання самостійності дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності, залежить від реалізації педагогічних умов: наявності системи знань дітей про предметне й соціальне довкілля; педагогічна підтримка виявів самостійності дітей в ігровій

діяльності; організація предметно-розвивального ігрового середовища; занурення дітей в активну самостійну ігрову діяльність.

У дослідженні розроблено та апробовано методику виховання самостійності у дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності, що охоплює чотири етапи: інформаційно-ознайомлювальний, тренувально-ігровий, самостійно-діяльнісний, оцінно-рефлексивний.

Результати дослідження показали, що впровадження запропонованої методики виховання самостійності в ігровій діяльності є ефективною.

Так, кількість дітей старшого дошкільного віку в експериментальній групі, які досягли високого рівня, збільшилася на 14 %; достатнього рівня – на 14 %; кількість дітей із середнім рівнем зменшилася на 2 %; із низьким рівнем – на 26 %.

У контрольній групі не відбулося відчутних якісних та кількісних змін: кількість дітей із високим рівнем вихованості самостійності в ігровій діяльності збільшилася на 2 %; кількість дітей із достатнім рівнем зменшилася на 2 %; кількість дітей із середнім рівнем зросла на 12 %; кількість дітей із низьким рівнем зменшилася на 12 %.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми виховання самостійності дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності.